

Katsauksia.

Oskar Kallas.

Vieraalla maalla, Tukholmassa, on tammikuun 26. pnä 1946 kuollut tohtori Oskar Kallas, virolainen isänmaanystävä, eräs kansansa suuria miehiä sivistyksellisen, yhteiskunnallisen ja valtiollisen elämän alalla.

Oskar Philipp Kallas oli syntynyt lokakuun 13. pnä 1868 valistuneen lukkarin poikana Saarenmaalla Kaarman pitäjässä. Kuresaaren kymnaa-

Oskar Kallas

sin käytyään hän opiskeli vanhoja kieliä Tarton yliopistossa, jossa hän suoritti kandidaattitutkinnon vuonna 1892. Seuraavaksi lukuvuodeksi hän siirtyi jatkamaan opintojaan Helsingin yliopistoon, missä hän vuonna 1901 myös väitteli tohtoriksi.

Jo ylioppilasaikanaan Oskar Kallas osoitti hänelle ominaisia johtajanlahjoja, toimien Viron suurimman ylioppilajärjestön, Eesti Üliõpilaste Seltsin, esimiehenä ja pannen alulle yrityksiä, jotka myöhemmin kantoivat hedelmää Viron kansallisessa sivistystyössä. Nuorena maisterina hän väitöskirjatyönsä ohella toimi koulunopettajana sekä joutui tekemään laajan, näköpiiriä avar-tavan ulkomaanmatkankin aina Turkkiin ja Egyptiin asti erään varakkaan nuorukaisen toverina. Mutta myös hänen ensimmäinen tieteellinen »ulkomaan»-matkansa sijoittui näihin vuosiin. Vuonna 1894 hän näet matkusti ensimmäin Lutsin virolaisia, jotka asuvat nykyisen Latvian alueella, ja kirjoitti näiltä kolmisensataa vuotta sitten kansastaan eronneilta siirtolaisilta muistiin

arvokkaan aineiston, jonka pohjalla hän seuraavana vuonna toimitti julkisuuteen teoksen »Lutsi maarahvas».

Tämä oli Oskar Kallaksen ensimmäinen tieteellinen teos. Vuosisadan vaihteessa, joka muutenkin muodostui kirjallisen tuotannon kannalta hänen rikkaimmaksi elämänjaksokseen, hän julkaisi jatkona lutsilais-tutkimuksiinsa aineskokoelman »Kaheksakümmend Lutsi Maarahava minasjuttu», joka vuonna 1900 ilmestyi sekä viron- että saksankielisenä Viron Oppineen Seuran sarjassa. Seuraavana vuonna ilmestyi väitöskirja »Wiederholungslieder in der estnischen Volkspoesie». Siinä selvitetään, laajan yleisen johdannon jälkeen, selkeällä tavalla seitsemän virolaiselle muinaisrunoudelle varsin ominaisen ns. kertauslaulutyyppin edustajan syntyä ja leviämistä. Vuotta myöhemmin Kallakselta ilmestyi Finisch-Ugrische Forschungen -sarjassa »Übersicht über das Sammeln estnischer Runen». — V. 1901 Kallas oli tehnyt jälleen hedelmällisen tutkimusmatkan, tällä kertaa Kraasnan virolaisten luoksi; sen tuloksena hän julkaisi teokset »Kraasna maarahvas» (Helsinki 1903) ja »Die Krasnyer Esten. Volkskundliche Beschreibung» (Tartto 1904). — Kun prof. Yrjö Wichmann ryhtyi Suomessa julkaisemaan suomalais-ugrilaisen kieli- ja kansatieteen bibliografiaa, sen Viron osan toimittaminen uskottiin Oskar Kallakselle. Bibliografia alkoi ilmestyä Finisch-Ugrische Forschungenin yhteydessä vuonna 1905.

Oskar Kallas oli jo ensimmäisenä ylioppilasvuotenaan 1888 noudattanut Jakob Hurtin juuri silloin julkaisemaa kutsua virolaisen kansanrunouden keräämiseen. Yhdeksättäkymmentä numeroa sisältävän saarenmaalaisen kokoelman lisäksi hän saman vuoden kesänä yhdessä ylioppilas Mihkel Ostrovin kanssa teki keräysmatkan Virumaalle, josta nuoret kerääjät saaliinaan toivat 851 runoa ja 53 uskomusta. Seuraavana vuonna he jälleen yhdessä keräsivät Läänemaalta 831 laulua. Hurt piti heidän työtään esikuvallisena ja sidotti heidän keräelmänsä ensimmäisiksi niteiksi suureen kansanrunouskokoelmaansa. Kallas jatkoi vielä yhteistyötä Hurtin kanssa siten, että hän organisoi ylioppilaspiireistä uusia kerääjiä ja yhdessä Hurtin kanssa yksityiskohtaisesti suunnitteli heidän matkojensa käytännöllistä järjestelyä.

Kallaksen suurtyöksi kansantietouden keräyksen alalla muodostui kuitenkin virolaisten sävelmäin keräys, jonka hän vuonna 1904 pani alulle ja henkilökohtaisesti johti. Vuoteen 1916 mennessä se oli tuottanut 12.808 kansansävelmäin muistiinpanoa ja 215.950 säettä kansanlauluja. Kallaksen oma työ oli kokonaan palkatonta; varat keräyksen järjestämiseen hän oli hankkinut lahjoituksilla, juhlilla ja iltamilla. Järjestämällä tämän jatkuvan keräystoiminnan, jonka tuloksena Eesti Rahvaluule Arhiivissa vuonna 1937 oli yhteensä yli 35.000 sen alan toisintonumeroa, Oskar Kallas on kohonnut kolmanneksi virolaisen kansanperinteen suurten talteenottajien joukkoon, Jakob Hurtin ja M. J. Eisenin rinnalle.

Jo 1890-luvulla Oskar Kallas oli, isänsä esimerkkiä seuraten, kerännyt Saarenmaalta kokoelman muinaisesineitä ja julkaissut pari aineellisen muinaiskulttuurin talteenottamiseen innostuttavaa kehoitusta lehdistössä. Kun asia uudelleen elpyi vuosisadan alussa, Kallas oli sen tarmokkaimpia ajajia. Tuloksena oli Eesti Rahva Muuseumin perustaminen. Tämän Viron kansallismuseon ensimmäisenä johtajana Oskar Kallas toimi kymmenen vuotta, vuosina 1909—1919. Museon rinnalle syntyi hänen aloitteestaan myös Virolaisen kirjallisuuden keskuskirjasto, Eesti Rahva Muuseumi Arhiiviraamatukogu. Kallas järjesti sitä varten koko maan käsittävän kirjojen keräyksen sekä sai myös Eesti Üliõpilaste Seltin lahjoittamaan oman virolaisen ja Balticumia koskevan kirjastonsa tälle kansalliselle kirjastolle. Eesti Rahva Muuseumi Arhiiviraamatukogusta, joka nykyisin sijaitsee Tarton kaupungissa, erillään itse museon rakennuksesta, tulikin Viron itsenäisyyden aikana eräs Viron kansallisen tutkimuksen keskeisiä työpajoja, jonka piirissä harjoitettiin suurenmoista bibliografista ym. toimintaa.

Kallas toimi myös Eesti Kirjanduse Seltsin piirissä, jossa hänen harastuksensa kohteina olivat varsinkin murreosanastojen keräyksen järjestäminen, viron kirjakielen kehittäminen rikastuttamalla sitä murteiden avulla sekä luomalla virolaista tieteellistä sanastoa. Hän ajoi niinkään virolaisten ristimänimien käytäntöön ottamisen asiaa ja julkaisi sitä varten sopivien ristimänimien luetteloita.

Oskar Kallas, joka vuonna 1900 oli solminut avioliiton Aino Krohnin kanssa, oli vuosina 1900—1903 asunut Pietarissa, jossa hän toimi Pietarin yliopiston vertailevan kielitieteen dosenttina sekä koulunopettajana. Parhaat miehuusvuotensa, 1903—1918, hän asui Tartossa, jossa hänen kotinsa,

Kallasten huvila kaupungin lähistöllä, muodostui keskeiseksi virolaiseksi kulttuurikodiksi. Edellä mainittujen saavutusten ohella tämä ankaran, innokkaan työn täyttämä Tarton kausi on myös täynnä hedelmällistä toimintaa monilla muilla virolaisen kansallisen elämän aloilla. Kallas toimi opettajana kolmessa eri koulussa sekä sitä paitsi ensimmäisen virolaisen tyttökoulun johtajana; hän oli »Postimees» -lehden kotimaanosaston toimittajana; hän oli mukana järjestämässä kansansivistystyötä, perustamassa seuroja ja rahastoja ja kaikin tavoin edistämässä kansallisia yhteiskunnallisia pyrkimyksiä.

Viron itsenäistyttyä Oskar Kallaksesta tuli maansa ensimmäinen lähettiläs Suomeen. Hän oli koko siihenastisen elämänsä ajan tehnyt työtä Suomen ja Viron kansojen toisiinsa lähentämiseksi; hän oli oloihimme hyvin perehtynyt ja puhui kieltämme. Näin ollen hänellä oli kaikki edellytykset onnistua työssään, joka varsinkin alkuvuosina toi esille varsin vaikeita tehtäviä. Suomesta hän vuonna 1922 siirtyi lähettilääksi Lontooseen, jossa hän toimi 12 vuotta. Englannissa ollessaan hän myös piti yllä suhteita sikäläisiin kansanperinteentutkijoihin ja julkaisi vuonna 1923 »Folk-Lore» -aikakauskirjassa esityksen virolaisesta kansantietoudesta.

Oskar Kallas oli luonteeltaan mutkaton ja suora. Hänellä oli iloinen, sydämellinen suhde lähimmäisiinsä, optimistinen elämäntavotus — ja loppumaton määrä vitsejä varastossaan. Missä Kallas liikkui, hän arvovaltaisella olemuksellaan, selkeällä näkemyksellään ja tietorikkaudellaan, työtarmollaan ja rehtiydellään, jota huumori kirkasti, saavutti kunnioitusta.

»Oskar Kallas sai elää inhimillisesti katsoen pitkän ja täyden elämän, johon mahtui miltei kaikki: työtä, menestystä, onnea, raskasta kärsimystä ja suurta sielun ja ruumiin vaivaa» — niin kuin hänen puolisonsa Aino Kallas miehensä kuoleman jälkeen eräässä yksityiskirjeessä kirjoittaa. Kaikista elämänsä viimeisen vaiheen raskaista kokemuksista ja pitkästä sairaudesta huolimatta hän säilytti voimakkaan elämänvaistonsa loppuun asti.

Olosuhteiden pakosta Oskar Kallas ei voinut keskittää koko panostaan tiedemiehen työhön, vaan hän joutui käyttämään lahjojaan myös monilla muilla aloilla kansansa hyväksi. Hänen taipumuksensa olivatkin myös käytännöllisen yhteiskuntapolitiikan. Täten hänen oma panoksensa moninkertaistui, kun hän sai maanmiestensä laajat rintamat työskentelemään Viron kansallisten tutkimusalojen, virolaisen opetuslaitoksen ja kansansivistyksen, yleensä virolaisen kansallisen kulttuurin hyväksi. Tämä kansallinen kulttuuri oli samalla Viron valtiollisenkin kehityksen perusta.

Elsa Enäjärvi-Haavio.